

کاشانه

ویژه نامه هفتگی سبک زندگی و خانواده ر روز نامه جوان

پنج‌شنبه ۲۲ خرداد ۱۴۰۴ - ۱۶ ذی‌الحجه ۱۴۴۶

خانه‌ای بارنگ وبوی اصالت

■ در را که باز می‌کنم، اولین چیزی که حس می‌شود، بوی خوش چوب، ادویه و پارچه‌های دستباف است؛ بویی آشنا و گرم که بیشتر به خانه مادر بزرگ‌ها می‌ماند تا یک آپارتمان مدرن در دل شهر، بویی که انگار بلافاصله تو را از صحنه‌های روزمره و آهن و بتن جدا می‌کند و می‌برد به جایی دیگر، جایی که زمان آرام‌تر می‌گذرد و آدم‌ها هنوز با دست، یا دل، چیز می‌سازند، ولی اشتباه نکنید، این خانه نه در دل روستا یا شهر و شهرستانی کوچک، بلکه در یکی از محله‌های آرام شمال شهر پایتخت قرار دارد؛ خانه‌ای متعلق به زوجی با سبک زندگی متوسط رو به بالا که زیبایی را نه در اشیایی لوکس و پرزرق و برق، بلکه در سادگی، معنا و اصالت جست‌وجو کرده‌اند. اینجا هر چیز قصه‌ای دارد، هر شیء خاطره‌ای و هر گوشه، نشانی از سفر، عشق یا انتخابی از سر باور... | صفحه ۱۰

خودمانی

اشیایی که روح و انرژی دارند!

تا حالا قند کردید و قفسی وارد خانه‌های‌مان می‌شویم، فضای داخلی معمولاً به سبک مدرن، ساده و مینیمال طراحی شده است؟ دیوارهای سفید، میلمان ساده، خطوط صاف و رنگ‌های خنثی، اما همین که به رستوران‌های سنتی یا هتل‌هایی با دکور ایرانی می‌رویم، ناگهان دل‌مان می‌خواهد ساعت‌ها آنجا بمانیم و از حس و حال فضای رنگارنگ و پر نقش و نگارشان لذت ببریم. آنجا جایی است که صنایع‌دستی ایرانی درخشان می‌شوند، رنگ‌ها و طرح‌های پر از زندگی و انرژی، انگار زمان را متوقف می‌کنند. چرا این تفاوت اینقدر چشمگیر است؟ چرا در خانه‌های خودمان آن حس و حال گرم و دلنشین را نداریم و فقط به دنبال مدرنیته و ساده‌گرایی هستیم؟ شاید جواب ساده به نظر برسد، چون «صنایع‌دستی فقط تزئینند.» یا اینطور فکر کنیم که اینها فقط یادگاری‌هایی قدیمی، رنگ و رو رفته هستند که فقط به درد دکور روی میز و دیوار می‌خورند، اما این یکی از بزرگ‌ترین اشتباهاتی است که می‌توانیم مرتکب شویم. صنایع‌دستی ایرانی چیزی فراتر از یک شیءء زیبا و قدیمی است. آنها حامل بخشی از تاریخ، فرهنگ، هنر و حتی روح معنی ما هستند که سال‌هاست از نسل به نسل به دیگر منتقل شده‌اند. هر گلیم بافته شده، هر ظرف سفالی دست‌ساز، هر قالیچه دستبافت، تنها یک قطعه هنری نیست. اینها روایتگر قصه‌هایی هستند که پشت هر نخ و رنگ نهفته است. قصه‌هایی از زندگی مردمی که با عشق و هنر خود این آثار را خلق کرده‌اند. به همین دلیل صنایع‌دستی تنها وسیله‌های تزئینی صرف نیستند، بلکه منبعی از انرژی مثبتند. انرژی‌ای که به فضای خانه و محیطی که در آن حضور داریم، حس تعلق، آرامش و حتی شادی می‌بخشد. فضای خانه‌های مدرن، هر چند زیبا و ساده، اما گاهی اوقات سرد و بی‌روح به نظر می‌رسد. این همان جایی است که صنایع‌دستی می‌توانند نقش مهمی ایفا کنند؛ آنها می‌توانند گرمایی را به فضای سرد مدرن بیاورند، حس تعلق به فرهنگ و ریشه‌های ما را زنده کنند و به خانه‌های‌مان زندگی ببخشند.

وقتی یک ظرف سفالی دست‌ساز روی میز می‌گذاریم یا یک تابلو قلمکار روی دیوار نصب می‌کنیم، صرفاً زیبایی فضای خانه را بیشتر نمی‌کنیم، بلکه به آن انرژی و زندگی می‌بخشیم. حس‌هایی که دنیای مدرن و فناوری شاید نتوانند اینگونه منتقل کنند. این همان نیروی معنوی و فرهنگی است که صنایع‌دستی به فضای خانه ما هدیه می‌دهند، اما چرا ما این موضوع را فراموش کرده‌ایم؟ زندگی مدرن و سریع امروز با همه پیشرفت‌ها و راحتی‌هایش، ما را درگیر سرعت و ظاهر کرده است. در این مسیر از روح و انرژی نهفته در این هنرهای دستی غافل شده‌ایم. به همین خاطر است که بسیاری از ما صنایع‌دستی را تنها به چشم یک وسیله تزئینی بی‌جان می‌بینیم، در حالی که این یک نگاه سطحی و اشتباه است. صنایع‌دستی ایرانی، نه تنها هنر و زیبایی بلکه حامل فرهنگ، هویت و حتی درمان‌های معنوی ما هستند. هر طرح و نقش در قالی یا گلیمر، هر ترکیب رنگ در سفال یا میناکاری داستانی دارد که ما حس ریشه و تعلق می‌دهد. این هنر‌ها می‌توانند به عنوان پلی میان گذشته و حال ما را به هویت‌مان متصل کنند و در دنیای پر استرس امروز آرامش بیاورند. بیایید دوباره به صنایع‌دستی ایرانی به چشم یک منبع زنده انرژی و فرهنگ نگاه کنیم، نه صرفاً یک شیءء زیبا و قدیمی که روی میز یا دیوار نقش بسته است. وقتی هنر‌های دستی را در خانه‌مان به کار می‌بریم، در واقع بخشی از هویت و فرهنگ خود را زنده نگه داشته‌ایم و به فضای زندگی‌مان حس اصالت و آرامش داده‌ایم. پس دفعه بعد که خواستید یک ظرف سفالی، قالیچه یا هر هنر دستی ایرانی بخريد، فقط به زیبایی ظاهری آن نگاه نکنید. به انرژی مثبت و حال خوبی فکر کنید که با خود به خانه می‌آورید. انرژی‌ای که می‌تواند پوزه‌های شلوغ و پراسترس زندگی را آرام‌تر کند و حس عمیق ریشه داشتن را در قلب شما زنده نگه دارد.

صنایع دستی چگونه می تواند در زندگی روزمره کاربردی شود؟هم‌نشینی سنت و سبک زندگی امروزی

با رشد سبک زندگی مدرن و هجوم کالاهای خارجی، حضور صنایع‌دستی ایرانی در زندگی مردم روزبه‌روز کمرنگ‌تر شده است. بسیاری از این هنر‌ها را مختص ویتربین‌ها و موزه‌ها می‌دانند، نه چیزی برای استفاده روزمره، این در حالی است که صنایع‌دستی، برخلاف تصور عمومی می‌تواند در همه بخش‌های زندگی ما از لباس و ظرف گرفته تا دکوراسیون، ابزار کار و حتی وسایل دیجیتال حضوری زنده، کاربردی و دلنشین داشته باشد. در ادامه بررسی می‌کنیم که این حضور چگونه ممکن است و چه نمونه‌هایی از آن در ایران امسروز جریان دارد.

آشپزخانه، سفره و ظروف مصرفی: یکی از ملموس‌ترین حوزه‌هایی که صنایع‌دستی می‌تواند در آن نقش داشته باشد، وسایل آشپزخانه و ظروف مصرفی است. برای مثال، سفال‌های لعابدار (لاچین یا مبد، نه تنها زیبایی خاصی به سفره‌های ایرانی می‌دهند، بلکه به‌دلیل خاصیت طبیعی خود، برای نگهداری غذائیز سالم‌تر از ظروف پلاستیکی یا فلزی‌اند. امروزه بسیاری از کارگاه‌های مدرن سفالگری، محصولاتی با قابلیت استفاده در مایکروویو و ماشین ظرفشویی تولید می‌کنند؛ اتفاقی که نشان می‌دهد سفال سنتی می‌تواند با سبک زندگی مدرن هم‌پستی داشته باشد. همچنین استفاده از سینی‌های خاتم‌کاری، تخته‌های معرق کاری شده برای برش یا پذیرایی و پارچه‌های قلم‌کار به‌عنوان رومیزی، پیش‌بند و دستگیره، نه فقط زیبایی، بلکه هویت فرهنگی به آشپزخانه و سفره می‌دهد. طبق آمار وزارت میراث فرهنگی در سال ۱۴۰۱، بیش از ۳۵ درصد از صادرات صنایع‌دستی ایران مربوط به ظروف سفالی و چوبی بوده است که بخش عمده‌ای از آنها برای استفاده روزمره طراحی شده‌اند، نه صرفاً تزئین.

تمرین کنیم ایرانی بمانیم

من می‌گویم قلم‌زنی شما بگو اصفهان. می‌گویم سفال شما بگو همدان. می‌گویم گیوه بگو بید که مان‌شاه. می‌گویم فرش بگو بید کرمان. می‌گویم ترمه بگو بید یزد. مس اگر گفتم شما بگو بید زنجان. فهمیدید ماجرا از چه قرار است؟ می‌خواهم از نشانه‌های غنی ترن فرهنگ‌ها و فولور نعمت و آبادانی حاصل از جریان آب را تداعی می‌کنند، ولی چه شد که فرش‌های اصیل سر از نمایشگاه‌ها و کشورهای خارجی در آورد و زیر پای مردم خودمان فرش‌های فانتزی و ماشینی و بدون اصالت گسترانده شد؟ چه شد سوغات‌های زیبای هر شهر تبدیل شده به کالاهای چینی که در دورافتاده‌ترین روستاهای ایران هم در پایی از آن است و حتی نمونه‌های ایرانی را تولید کرده و ما آنها را به‌عنوان نماد یک منطقه می‌خریم و در مهم‌ترین نقطه خانه می‌گذاریم. چه شد که ظرف‌های مختلف را جایگزین ظروف سفالی و مسی کردیم؟ به‌جای ترمه هر روز یک طرح و رنگ جدید آمد و ما هم استقبال کردیم؟ به‌جای ااردهای نمدی و جاجیم و گبه پول هنر‌های رنگارنگ تازه متولد شده دادیم؟ چه شد که چرم اصل را با آن سلیقه فرهنگی درخشان کنل زدیم و محصولات خارجی را جایگزین کردیم؟ چه شد که فرش ایرانی و خیلی هنر‌های اصیل از خانه‌مان رفت و تابلوهایی معرق و قلم‌زنی جایش را داد به تابلوهای مینیمال و عجیب‌وغریب؟ چه شد که معماری‌مان غربی شد و کاشی و سرامیک ایرانی را با جنس خارجی عوض کردیم؟ معماری درخشانی که در تاریخ ماند و ما هر روز خانه‌هایی عجیب‌تر می‌بینیم. چه شد که عروسک‌های قومی ایران که شاهکار

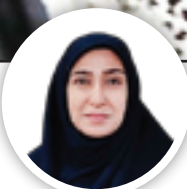
بررسی نسبت زندگی ما با دست‌آفریده‌های ایرانی به انگیزه هفته صنایع‌دستی

دست‌هایی که هنر صنعت و اصالت می‌آفرینند

آزاده نیکویی، دکترای پژوهش هنر و دستیار ستادی معاونت صنایع‌دستی و هنر‌های سنتی:

آموزش و فرهنگ‌سازی مسیر ورود نسل جوان به صنایع‌دستی را هموار می‌کند

محبوبه عشوریان، مدرس دانشگاه در رشته پژوهش هنر، صنایع‌دستی و معماری:

صنایع‌دستی ایران حامل هویت فرهنگی ماست

مجید فیضی‌راد، دستیار مدیر کل حمایت از تولید معاونت صنایع‌دستی:

طراحی کاربردی صنایع‌دستی فرصتی برای احیا و ترویج آن است

امیر کرم‌زاده، مدیر کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی استان اصفهان:

صادرات صنایع‌دستی آورده‌های ارزشمندی برای کشور و تولیدکنندگان دارد

و قلمدان‌های خاتم‌کاری یا منبت، دفترهایی با جلد ترمه یا پارچه قلم‌کار و حتی میز تحریر معرق‌کاری شده، همه نمونه‌هایی از کاربرد هنر سنتی در ابزار‌های روزمره‌اند. در یکی از مدارس کاشان، از سال ۱۴۰۱ مجموعه‌ای از لوازم‌التحریر سنتی برای دانش‌آموزان کلاس اول تهیه شد که نتایج نشان داد علاقه‌مندی آنها به فرهنگ بومی تا ۳۲ درصد افزایش یافت.

اسباب‌بازی، سرگرمی و محصولات کودکان: کودکان اگر از ابتدا با فرهنگ بومی و نمادهای سنتی آشنا شوند، در آینده بیشتر به آن احساس تعلق خواهند داشت. عروسک‌های پارچه‌ای با لباس‌های محلی، بازی‌های چوبی با نقوش کاشی‌کاری، پازل‌هایی با تصاویر گره‌چینی، یا حتی کتاب‌های رنگ‌آمیزی با نقوش تذهیب می‌توانند جایگزینی جذاب برای محصولات کارتنی وارداتی باشند. در سال ۱۳۹۸ پروژه‌ای با عنوان «بازی با هویت» از سوی بنیסף و چند کارگاه صنایع‌دستی در تهران اجرا شد که هدف آن تولید اسباب‌بازی‌های سنتی بود. بررسی‌ها نشان داد این بازی‌ها موجب افزایش حس تعلق فرهنگی در کودکان چهار تا هفت سال شده‌اند. همچنین، مطالعه‌ای دانشگاهی در سال ۱۳۹۹ نشان داد که استفاده از عروسک‌های سنتی در مهدکودک‌ها، علاقه کودکان به پوشاک محلی را تا ۵۴ درصد افزایش داده است.

وسایل شخصی و رومرزه: کاربرد صنایع‌دستی تنها به خانه یا لباس محدود نمی‌شود، بلکه می‌تواند در لوازم شخصی و حتی دیجیتال نیز دیده شود. قاب موبایل‌های چرمی با نگارگری سنتی، ساعت‌های چچی با بند ترمه یا صفحه خاتم، عینک‌هایی با دسته‌چوبی منبت‌کاری شده و کیف‌های لپ‌تاپ با سوزن‌دوزی بلوچ، همگی نمونه‌هایی هستند که تلفیق هنر با فناوری را ممکن کرده‌اند. برخی برندها با تولید ساعت‌های چچی با صفحات منقوش به کاشی‌کاری ایرانی موفق شده‌اند در بازار جوانان جایگاه خوبی به‌دست آورند.

کاربرد صنایع‌دستی در فضاهای عمومی و شهری: یکی دیگر از عرصه‌هایی که صنایع‌دستی می‌تواند در آن نقشی کاربردی و تأثیرگذار ایفا کند، فضاهای عمومی مانند کافه‌ها، رستوران‌ها، هتل‌ها، فضاهای فرهنگی، کتابخانه‌ها و حتی مبلمان شهری است. حضور این هنر‌ها در مکان‌های عمومی، نه تنها به زیباسازی محیط کمک می‌کند، بلکه نوعی آموزش ناخودآگاه فرهنگی به شهروندان نیز به‌همراه دارد. علاوه بر فضاهای داخلی، صنایع‌دستی قابلیت حضور در فضای باز و شهری را نیز دارد. نمک‌ته‌های معرق‌کاری شده، سبایان‌هایی با نقوش سنتی، دیوارنگارهای سرامیکی با طرح‌های شش‌انگه یا نقاشی قهوه‌خانه‌ای و حتی ایستگاه‌های اتوبوس طراحی‌شده با تذهیب، همه می‌توانند بخشی از مبلمان شهری هویت‌دار باشند. در پروژه «شهر ایرانی» در منطقه ۱۲ تهران، بخشی از پیاده‌راه باب‌همایون با گلدان‌های سفالی، چراغ‌های فلزی قلم‌زنی‌شده و المان‌های گره‌چینی باظراحی شد که بازخورد مثبت شهروندان را به همراه داشت.

پوشاک، مد و الیسه کاربرد: صنایع‌دستی فقط در ویتربین نیست، می‌تواند بخشی از پوشش روزمره ما باشد. پارچه‌های ترمه یزد، زری‌بافی کاشان، سوزن‌دوزی بلوچ و چاپ قلم‌کار اصفهان، همگی این ظرفیت را دارند که در طراحی مانتو، شال، کت، کیف و حتی کفش وارد شوند. بسیاری از برندهای مد ایرانی از این ظرفیت استفاده کرده‌اند؛ برای نمونه، سوزن‌دوزی‌های محلی بلوچستان در طراحی مانتوهای شهری، نه تنها بازار داخلی بلکه ورود محدودی به قطر و ترکیه نیز داشته‌اند. این لباس‌ها، علاوه بر زیبایی بصری، نوعی هویت فرهنگی را منتقل می‌کنند که پوشاک خارجی فاقد آن است.

دکوراسیون خانه و روشنایی: خانه‌هایی با دکوراسیون ایرانی صرفاً به فرش دستباف خلاصه نمی‌شوند. لوسترهای چوبی منبت‌کاری شده، چراغ‌های رومیزی یا پایه‌های قلم‌زنی‌شده، آباژورهای سرامیکی با لعاب لاجوردی و آیینه‌های خاتم‌کاری می‌توانند جایگزینی چشم‌نواز برای وسایل وارداتی بی‌هویت باشند. همچنین گره‌چینی چوبی، کاشی‌های هفت‌رنگ یا پنجره‌هایی با شیشه‌های رنگی می‌توانند به شکل عملی و نه صرفاً تزئینی در خانه استفاده شوند.

ابزار تحریر، لوازم اداری و تحصیلی: دکتر کا یا مدرسه‌نیز می‌تواند فضای خوبی برای ورود صنایع‌دستی باشد. جامدانی‌های چرمی دست‌دوز با تذهیب، جاکخودکاری‌ها

مادران بود و هر کدامش به تنهایی دنیایی از قصه و افسانه بود جایش را به عروسک‌های بی‌بی و بابری داد و عروسک‌هایی که مثلاًنفس می‌کشد یا گریه می‌کند؟ شما می‌دانید در سیستم به این عروسک‌ها لیتک می‌گویند؟ عروسک‌هایی در ابعاد کوچک، ولی بر گرفته از زندگی واقعی. لیتک‌ها به‌تنهایی پر از مفاهیم زیبایی‌شناسی و اخلاقند که به‌خوبی به بچه‌ها مفاهیم اجتماعی را منتقل می‌کند. چه شد که مهره‌ها و گردن آویزهای خارجی جای هنر‌های دستی خودمان را گرفت و حتی لحظه‌ای در انتخاب طرح درک نمی‌کنیم؟ آنها که می‌سازند منظورشان را می‌سانند، ولی مافقط می‌خریم بدون اینکه از داستان آن باخبر باشیم.

اینطوری پیش برود چیزی از هویت‌مان باقی نمی‌ماند. کارگاه‌های صنایع‌دستی یکی‌یکی جمع و گران‌ترینش را می‌خریم. ما به هنرمان اعتماد نداریم که اگر داشتیم هم حمایت‌شان می‌کردیم و هم با بی‌توجهی تیشه به ریشه‌شان نمی‌زدیم. اگر داشتیم استین بالا می‌زدیم و هنر‌های دستی را احیا می‌کردیم. کارگاه‌ها را به ما می‌کردیم و دوباره زنان و دختران هر خطه را به‌جای چرخیدن در فضای مجازی پای کار می‌آوردیم و هنرش را می‌ستودیم. اگر دل‌مان با محصول ایرانی باشد، گران‌مان برای هویت و فرهنگ‌مان می‌تبد، به‌جای محصولات خارجی و کالاهای لوکس تکه‌ای از هنر‌های زیبای ایرانی هدیه می‌دهیم. خانه هر کدام‌مان پر از حس و حال هنر ایرانی می‌شود و اگر یک غریبه به پایه خانه‌مان بگذارد، با یک نگاه می‌فهمید اینجا ایرانی است. ایران همیشه ایران است، ما تمرین ایرانی بمانیم.